

Accounting Identification of Agricultural Receipts as Financial Instruments

Abstract. Agricultural receipts are a particular financial instrument with industry specifics and are used exclusively by agricultural producers. However, not all types of agricultural receipts are always financial instruments. The purpose of the article is to reveal the accounting nature of the agricultural receipt as a financial instrument to avoid the risks of the accumulation of information in erroneously defined accounting sections. The study results show that approaches to accounting for commodity and financial agricultural receipts should be distinguished. It was proved that regardless of whether an agricultural receipt is issued in exchange for goods or money, it cannot be identified as a financial instrument because it provides for settlement by receiving (supplying) a non-financial asset. At the same time, the financial agricultural receipt meets the criteria of the financial instrument. So it should be reflected in the accounting by the rules set out in the relevant National Accounting Standard. Based on the analysis of subspecies of financial agricultural receipt, it was established that its variable accounting nature is manifested in the fact that depending on the terms of the contract and in exchange for which such an agricultural receipt was issued, it can be recognised in accounting repayable financial assistance (loan), accounts payable for goods (works or services) or derivative financial instruments. Recognition of a financial agricultural receipt as a derivative requires careful consideration of each embedded component and evaluation of the contractual relationship to determine the change (or lack thereof) in the asset's fair value or liability at each reporting date. The identified features of agricultural receipts as accounting objects must be considered in the formation of accounting policies of the enterprise and the implementation of expert verification of accounting records of transactions with such financial instruments.

Keywords: agricultural receipt, derivative, loan, derivative financial instruments, financial instruments, agricultural enterprises.

Suggested Citation

Lukova, O. (2021). Accounting Identification of Agricultural Receipts as Financial Instruments. *Oblik i finansi*, 4(94), 30-38. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-4\(94\)-30-38](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-4(94)-30-38)

Ольга ЛУКОВА

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Облікова ідентифікація аграрних розписок як фінансових інструментів

Анотація. Особливим фінансовим інструментом, який має галузеву специфіку та використовується виключно сільськогосподарськими товаровиробниками, є аграрні розписки. Проте не завжди і не всі види аграрних розписок є фінансовими інструментами. Метою статті є розкрити облікову природу аграрної розписки як фінансового інструменту для уникнення ризиків акумулювання інформації у помилково визначених розрізах. В ході дослідження доведено, що підходи до обліку товарних і фінансових аграрних розписок слід розмежовувати. Обґрунтовано, що незалежно від того, в обмін на що видається товарна аграрна розписка (товар чи гроші), вона не може бути ідентифікована як фінансовий інструмент, оскільки передбачає розрахунок шляхом отримання (постачання) не фінансового активу. В той же час фінансова аграрна розписка відповідає критеріям фінансового інструменту і в обліку має відображатися з дотриманням правил, визначених у профільному П(С)БО. Аналіз підвидів фінансової аграрної розписки дозволив встановити її варіативну облікову природу. Остання проявляється в тому, що залежно від умов договору та в обмін на що була оформлена така аграрна розписка, вона може бути визнана в бухгалтерському обліку поворотною фінансовою допомогою (позикою), кредиторською заборгованістю за товар (роботи або послуги) або похідним фінансовим інструментом. Визнання фінансової аграрної розписки деривативом вимагає ретельного вивчення договірних відносин та оцінки кожного вбудованого компоненту для визначення зміни (або її відсутності) справедливої вартості активу чи зобов'язання на кожен звітну дату. Виявлені особливості аграрних розписок як облікових об'єктів необхідно враховувати при формуванні облікової політики підприємства та при здійсненні експертної верифікації облікового відображення операцій з такими фінансовими інструментами.

Ключові слова: аграрна розписка, дериватив, позика, похідні фінансові інструменти, фінансові інструменти, сільськогосподарські підприємства.

¹ Olha LUKOVA, “Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine.

ORCID 0000-0002-6105-6265

E-mail: lukova.olga@gmail.com (Corresponding author)

Постановка проблеми. Особливим фінансовим інструментом, який має галузеву специфіку та використовується виключно сільськогосподарськими товаровиробниками, є аграрні розписки. Відповідно до ст. 1 Закону «Про аграрні розписки» (далі – Закон № 5479) таким вважається «товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах» [9].

За офіційною інформацією, яка наведена на сайті⁴ Державного підприємства «Аграрні реєстри», на початок грудня 2021 року по аграрним розпискам є такі показники та їх значення: аграрних розписок – 7705; реєстраторів (нотаріусів) – 413; сума за аграрними розписками – 51,9 млрд грн; кредиторів – 361; культур – понад 40. Лідером за кількістю оформлених аграрних розписок на сьогодні є Вінницька область – 247 розписок на суму 1 005 869 350,71 грн, тоді як Закарпатська займає останнє місце (19 розписок на суму 80 104 288,64 грн).

Наведені цифри свідчать про існування обігу аграрних розписок в Україні, проте вважати їх поширеними чи затребуваними на ринку залучення фінансових ресурсів складно. Не вдаючись до аналізу причин, слід акцентувати увагу на обліковому аспекті операцій з ними.

Так, дослідження практики та наукової думки щодо облікового відображення аграрних розписок у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності засвідчило існування проблем із їх обліковою ідентифікацією (віднесення до відповідного об'єкта бухгалтерського обліку), а звідси – ризики помилкового акумулювання інформації на рахунках, неточності у звітних даних та ймовірні непорозуміння з податковими органами. Причиною потенційних помилок в обліку аграрних розписок є їхня природа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній науковій літературі розгляд аграрних розписок зводиться переважно до їх інтерпретації як кредитного інструменту, способу забезпечення фінансовими ресурсами, стимулюючого фактору розвитку сільських територій тощо. Дослідження їх як об'єкта обліку присутні в науковій площині, проте назвати їх масовими складно. Так, А.В. Гевчук [1-3], Н.Г. Царук [12] та С.І. Дерев'яно [4] аналізують економічну сутність аграрних розписок, їх особливості, які мають вплив на облікову фіксацію. С.В. Стендер розглядає облікові аспекти відображення аграрних розписок поряд з векселями [11]. Н.Л. Правдюк розкриває облікові аспекти аграрних розписок як альтернативної форми кредитування в агросекторі [8].

В перерахованих публікаціях та інших дослідженнях відсутній елемент з'ясування варіативності природи аграрних розписок як облікового об'єкта, встановлення, які їх види

належать до фінансових інструментів, а які – ні, а також обґрунтування оптимального представлення цього об'єкта в системі бухгалтерських рахунків, а згодом – звітності.

Мета статті – розкрити облікову природу аграрної розписки як фінансового інструменту для уникнення ризиків акумулювання інформації у помилково визначених розрізах.

Методологія дослідження. Для досягнення мети автором застосовано методи наукового пізнання. Серед них: класифікації – для визначення групової приналежності аграрних розписок різних видів; порівняння – для встановлення спільних і відмінних рис між аграрними розписками та цінними паперами, векселями, фінансовими інструментами; аналізу – для дослідження властивостей, особливостей та характеристик видів і підвидів аграрних розписок з метою з'ясування їх приналежності до фінансових інструментів; та інші.

Виклад основного матеріалу. За своєю суттю аграрна розписка є документом, який містить обіцянку (зобов'язання) поставити майбутній урожай (сільськогосподарську продукцію) або сплатити отримані в результаті її продажу кошти в обмін на отримання ресурсів (фінансових, товарних або у вигляді наданих послуг чи виконаних робіт), необхідних для ведення сільськогосподарської діяльності. Таким чином, аграрна розписка може видаватися за різними договорами – купівлі-продажу (постачання), надання послуг, виконання робіт. Тому навіть у профільному законі [9] їх поділено на дві групи – це товарні та фінансові аграрні розписки. За характеристиками аграрні розписки поєднують в собі елементи договору постачання, векселя та інших контрактів.

Неоднозначну думку щодо аграрних розписок висловлює і Державна податкова служба. Так, в індивідуальній податковій консультації від 10.06.2019 р. № 2627/6/99-99-15-03-02-15/ПК [5], відповідаючи на звернення платника податків щодо товарної аграрної розписки, зазначено, що «предметом операцій з аграрними розписками є надання кредитором в борг, який фіксується аграрною розпискою, грошових коштів та/або здійснення ним поставки товарів, робіт, послуг, за які такий кредитор отримує аграрну розписку, яка фіксує право вимоги до боржника здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в аграрній розписці умовах». На підставі цього спеціалісти податкової служби роблять висновок, що «аграрна розписка є борговим інструментом та різновидом боргової розписки».

У Листі «Про особливості оподаткування ПДВ операцій, пов'язаних з обігом аграрних розписок» від 06.10.2016 р. №32818/7/99-99-15-03-02-15 [10] податкова служба вважає аграрні розписки не просто борговим інструментом, а валютною цінністю, посилаючись на Декретом Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року № 15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного

⁴ <https://agroregisters.com.ua/>

контролю» (далі – Декрет № 15-93). Зокрема, відповідно до абзацу п'ятого пункту 1 статті 1 Декрету № 15-93 до валютних цінностей віднесено, в тому числі, «боргові розписки, виражені у валюті України». Тому податківці наголошують, що «аграрна розписка чинним законодавством віднесена до категорії валютних цінностей».

Існування різних варіантів використання аграрної розписки вимагає детальнішого розгляду кожної із можливих та з'ясування того, які наслідки це має при їхньому обліковому відображенні. Насамперед слід порівняти товарний та фінансовий вид аграрної розписки.

Відповідно до ст. 3 Закону № 5479 товарна аграрна розписка видається сільськогосподарським підприємством (боржником) для оформлення свого зобов'язання з постачання власної продукції (визначеної кількості, якості та виду) в обмін на отримані кошти або товари, роботи, послуги (наприклад, за поставлене паливо, засоби захисту

рослин, добрива, сільськогосподарську техніку тощо). З наведеного можна виокремити два можливих варіанти використання товарної аграрної розписки:

1) товарна аграрна розписка, видана в обмін на товар (видається сільськогосподарським підприємством для оформлення зобов'язання з постачання своєї продукції в обмін на товар, послугу чи роботу);

2) товарна аграрна розписка, видана в обмін на фінансування (видається сільськогосподарським підприємством для оформлення зобов'язання з постачання своєї продукції в обмін на отримане фінансування).

Для з'ясування приналежності вищезазначених видів товарних аграрних розписок до фінансових інструментів доцільно проаналізувати на прикладі їх облікову фіксацію в системі бухгалтерських рахунків. В табл. 1 наведено господарські операції з товарною аграрною розпискою, оформленою в обмін на товар, в табл. 2 – в обмін на фінансування.

Таблиця 1

Відображення в обліку операцій з товарною аграрною розпискою, оформленою в обмін на товар

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
	Дт	Кт	
Видано аграрну розписку	05 «Гарантії та забезпечення видані»		240
Відображено зобов'язання відвантажити кукурудзу за аграрною розпискою	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	240
Отримано паливо за аграрною розпискою	203 «Паливо»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	200
Відображено ПДВ	6411 «Розрахунки з ПДВ»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	40
Відвантажено дохід від відвантаження кукурудзи за аграрною розпискою	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	240
Відображено ПДВ	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	6411 «Розрахунки з ПДВ»	40
Відображено собівартість відвантаженої по аграрній розписці кукурудзи	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	2711 «Кукурудза»	154
Отримання відмітки про виконання аграрної розписки		05 «Гарантії та забезпечення видані»	240

Джерело: розроблено автором.

Відображення в обліку операцій з товарною аграрною розпискою, оформленою в обмін на фінансування

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
	Дт	Кт	
Видано аграрну розписку	05 «Гарантії та забезпечення видані»		240
Відображено зобов'язання відвантажити кукурудзу за аграрною розпискою	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	240
Отримано на поточний рахунок кошти за аграрною розпискою	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	240
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ ¹	643 «Податкові зобов'язання»	6411 «Розрахунки з ПДВ»	40
Відвантажено дохід від відвантаження кукурудзи за аграрною розпискою	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	240
Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	643 «Податкові зобов'язання»	40
Відображено собівартість відвантаженої по аграрній розписці кукурудзи	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	2711 «Кукурудза»	154
Отримання відмітки про виконання аграрної розписки		05 «Гарантії та забезпечення видані»	240

¹Лист ДФС України «Про особливості оподаткування ПДВ операцій, пов'язаних з обігом аграрних розписок» від 06.10.2016 р. № 32818/7/99-99-15-03-02-15 [10]

Джерело: розроблено автором.

Як видно з табл. 1 та 2 товарна аграрна розписка незалежно від того, в обмін на що вона видається (гроші чи товар, робота, послуга), не підпадає під визначення фінансового інструменту, оскільки передбачає розрахунок шляхом отримання (постачання) не фінансового активу. Отже, до такого виду аграрних розписок не можуть бути застосовані правила бухгалтерського обліку, визначені П(С)БО 13.

Відповідно до ст. 5 Закону № 5479 фінансова аграрна розписка – це «аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості» [9]. Фінансова аграрна розписка передбачає безготівкову форму розрахунків.

Виходячи із наявного трактування такого виду аграрної розписки, можливі два способи її використання: фінансова аграрна розписка в обмін на товар та фінансова аграрна розписка в обмін на

грошові кошти. Перший варіант передбачає видачу фінансової аграрної розписки для фіксації грошової заборгованості сільськогосподарського підприємства перед кредитором за поставлені їй товари, виконані роботи або надані послуги. Другий варіант – фінансова аграрна розписка видається для оформлення грошової заборгованості сільгоспвиробника за надані йому в користування грошові кошти.

Для з'ясування приналежності вищезазначених видів фінансових аграрних розписок до фінансових інструментів доцільно проаналізувати їх фіксацію в системі бухгалтерських рахунків на прикладі. В табл. 3 наведено господарські операції з фінансовою аграрною розпискою, оформленою в обмін на товар. Аналізуючи її, стає очевидним, що коли сільськогосподарське підприємство видає таку розписку, то в обліку фіксується операція придбання товарів, але з відстроченням оплати до настання дати реалізації урожаю визначеної культури.

Відображення в обліку операцій з фінансовою аграрною розпискою, оформленою в обмін на товар

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
	Дт	Кт	
Отримано засоби захисту за аграрною розпискою	208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	200
Відображено ПДВ	6411 «Розрахунки з ПДВ»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	40
Видано аграрну розписку	05 «Гарантії та забезпечення видані»		240
Відображено зобов'язання за аграрною розпискою	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	240
Відображено дохід від продажу вирощеної кукурудзи	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	360
Відображено ПДВ	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	6411 «Розрахунки з ПДВ»	60
Відображено собівартість реалізованої кукурудзи	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	2711 «Кукурудза»	154
На поточний рахунок надійшли кошти від продажу кукурудзи	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	360
Перераховано кошти кредитору за аграрною розпискою	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	240
Отримано аграрну розписку від кредитора з відміткою про її виконання		05 «Гарантії та забезпечення видані»	240

Джерело: розроблено автором.

Як видно з даних табл. 3, сільськогосподарське підприємство, яке видає фінансову аграрну розписку в обмін на засоби захисту, зафіксувало в бухгалтерському обліку власні зобов'язання (кредиторську заборгованість) розрахуватися за отриманий товар (засоби захисту) у чітко визначеному майбутньому (відстрочена оплата). При цьому розрахунок обов'язково має здійснитися у грошовій безготівковій формі.

Таким чином, фінансові аграрні розписки, оформлені в обмін на товар (чи будь-які роботи або ж послуги), передбачають передачу грошових коштів іншому підприємству, що є ознакою фінансового зобов'язання (абзац 21 пункту 4 П(С)БО 13). Окрім такого виду фінансової аграрної розписки, є фінансові аграрні розписки, що оформляються в обмін на грошові кошти.

За своєю суттю така господарська операція є контрактною домовленістю передати в борг певну суму коштів на умовах повернення, яке гарантує аграрна розписка. Тобто можна говорити про надання поворотної фінансової допомоги або ж іншими

словами позики сільськогосподарському підприємству на умовах, зафіксованих такою розпискою.

В табл. 4 наведено господарські операції з фінансовою аграрною розпискою, оформленою в обмін на грошові кошти.

Таким чином, фінансова аграрна розписка, яка видається для оформлення грошової заборгованості сільськогосподарського підприємства за поставлені їй грошові кошти, є за своєю суттю позикою, а отже, належить до фінансових інструментів.

Поряд із трактуванням фінансових аграрних розписок як кредиторської заборгованості за товар (рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами») та поворотної фінансової допомоги (субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», рахунок 60 «Короткострокові позики» або рахунок 50 «Довгострокові позики») також зустрічається інтерпретація як цінні папери та векселі.

Відображення в обліку операцій з фінансовою аграрною розпискою, оформленою в обмін на грошові кошти

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
	Дт	Кт	
Видано аграрну розписку	05 «Гарантії та забезпечення видані»		240
Відображено зобов'язання за аграрною розпискою	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	240
Отримано на поточний рахунок кошти від кредитора за аграрною розпискою	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	240
Перераховано кошти кредитору за аграрною розпискою	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	240
Отримано аграрну розписку від кредитора з відміткою про її виконання		05 «Гарантії та забезпечення видані»	240

Джерело: розроблено автором.

Відповідно до частини першої статті 194 Цивільного кодексу України цінним папером вважається «документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, яка має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам» [13]. За усіма визначеними критеріями (умовами) аграрна розписка відповідає визначенню цінного паперу, яке містить вітчизняне нормативно-правове поле:

1) форма аграрної розписки є встановленою, оскільки виготовляється на бланку та має вичерпний перелік обов'язкових реквізитів незалежно від виду (товарна чи фінансова);

2) вона засвідчує зобов'язання сільськогосподарського підприємства перед кредитором, чим фіксує грошове або майнове право кредитора, яке забезпечується заставою;

3) перелік обов'язкових реквізитів аграрної розписки та договір, на основі якого вона формується, визначають взаємовідносини боржника та кредитора;

4) зобов'язання боржника за аграрною розпискою є безумовними, що передбачає обов'язкове виконання зобов'язань за нею;

5) наявність ст. 11 в Законі № 5479 [9] засвідчує можливість передати право за аграрною розпискою іншим особам.

Аналіз визначених законодавчо видів цінних паперів засвідчив ймовірність приналежності аграрних розписок до товаророзпорядчих, боргових

або похідних цінних паперів. До першого виду належать товарні аграрні розписки. Фінансова аграрна розписка залежно від умов договору може належати до боргових або до похідних.

Проте не можна поставити знак рівності між цінними паперами та фінансовими інструментами. Так, до фінансових інструментів не належать товаророзпорядчі цінні папери, а отже, товарні аграрні розписки, що було доведено вище, оскільки вони не зумовлюють зміну власника фінансових активів, фінансових зобов'язань чи інструментів власного капіталу. Що стосується фінансових аграрних розписок як боргових цінних паперів, то їх приналежність до фінансових інструментів та порядок облікового відображення розглядалися вище.

Фінансова аграрна розписка є похідним фінансовим інструментом виконання трьох умов, а саме тоді, коли:

1) не виникає потреба фінансових інвестицій на початковому етапі,

2) розрахунки за нею відбуваються у майбутньому,

3) вартість сільськогосподарської продукції (як базового активу) змінюється внаслідок змін відсоткової ставки, валютного курсу, індексу цін або інших змінних.

Виконання перших двох пунктів не викликає сумніву, а от третій не завжди притаманний фінансовій аграрній розписці. Проте все ж використання аграрних розписок дозволяє врахувати обмінний валютний курс при остаточних розрахунках, оскільки наявність відповідної умови та розрахунку (формули) можна зустріти у договорі постачання та самій розписці.

Абзац перший підпункту 14.1.45 пункту 14.1 статті чотирнадцять Податкового кодексу визначає, що «дериватив – документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах» [7].

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку № 291 [6] облік розрахунків за операціями з деривативами необхідно здійснювати на субрахунку третього класу – 379 «Розрахунки за операціями з деривативами». Аналітичний облік ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й

погашення. В кінці місяця субрахунок закривається шляхом списання сальдо у кореспонденції з рахунком інших операційних доходів або інших витрат операційної діяльності. Оскільки положення Інструкції № 291 містять вимогу щомісячного закриття субрахунку 379, бухгалтерський облік такої аграрної розписки доцільно здійснювати на субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» у відповідних розрізах.

Для відслідковування облікової фіксації операцій з аграрними розписками як похідними фінансовими інструментами доцільно розглянути такі господарські операції на прикладі (табл. 5).

Таблиця 5

Облік операцій з аграрною розпискою як деривативом

<p>ТОВ «Обухівське» 01.12.2020 р. оформило фінансову аграрну розписку, відповідно до якої: – ТОВ «АгроГал» зобов'язується поставити йому засоби захисту на суму 240 тис. грн, з них ПДВ – 40 тис. грн; – ТОВ «Обухівське» зобов'язується до 10.09.2021 р. сплатити суму грошей від реалізації 50 т власної кукурудзи 1 класу. Ціна кукурудзи зафіксована у доларах і дорівнює ціні ф'ючерса на таку поставку у вересні 2021 р. за даними товарної біржі GrainTradena на момент закінчення торгів 27.08.2021 р. Станом на 31.08.2021 р. ціна ф'ючерсу – 220 доларів США за 1 т. Курс – 27 грн. Відсоткова ринкова ставка – 20 %.</p>				
№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
		Дт	Кт	
1.	Видано аграрну розписку (01.12.2020 р.)	05 «Гарантії та забезпечення видані»		240
2.	Відображено зобов'язання за аграрною розпискою (01.12.2020 р.)	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	240
3.	Визнано дериватив (01.12.2020 р.)	379 «Розрахунки за операціями з деривативами»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	–
4.	Оприбутковано засоби захисту (05.03.2021 р.)	208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	200
5.	Відображено ПДВ	6411 «Розрахунки з ПДВ»	6851 «Розрахунки з іншими кредиторами за аграрними розписками»	40
6.	Відображено фінансові витрати за відсотками за 9 місяців (31.08.2021 р.)	952 «Інші фінансові витрати»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	36 ¹
7.	Визнання зміни вартості пшениці на момент закінчення торгів (31.08.2021 р.)	970 «Втрати від зміни вартості фінансових інструментів»	379 «Розрахунки за операціями з деривативами»	21 ²
8.	Закриття субрахунку обліку розрахунків за деривативом (31.08.2021 р.)	379 «Розрахунки за операціями з деривативами»	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	21
9.	Перераховано кошти кредитору за аграрною розпискою (07.09.2021 р.)	3771 «Розрахунки за аграрними розписками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	297
10.	Отримано аграрну розписку від кредитора з відміткою про її виконання	-	05 «Гарантії та забезпечення видані»	240
<p>¹240 тис. грн * (20 % * 9 міс. / 12 міс.) = 36 тис. грн. ²(50 т * 220 \$ * 27 грн) – (240 тис. грн + 36 тис. грн) = 297 тис. грн – 276 тис. грн = 21 тис. грн.</p>				

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, фінансова аграрна розписка, незалежно від того, в обмін на що вона оформлена (товар чи гроші), є фінансовим інструментом. При цьому такий фінансовий інструмент може складатися з вбудованих інструментів, зокрема, як наведено, наприклад, у табл. 5. Цих вбудованих похідних інструментів є кілька, а саме:

– ціна: визначена як ціна у іноземній валюті (доларах США) ф'ючерсного контракту на постачання 1 т продукції (кукурудзи) з терміном виконання на визначену дату на визначеній товарній біржі у визначений момент (закінчення торгів);

– прив'язка до курсу іноземної валюти.

По кожному вбудованому компоненту потрібно робити розрахунок для визначення зміни (або її відсутності) справедливої вартості активу чи зобов'язання на кожну звітну дату. Оскільки відповідно до чинного законодавства звітний період для різних підприємств може бути різним (квартал або рік), його доцільно зафіксувати в Положенні про облікову політику підприємства.

Отже, фінансовим інструментом для бухгалтерських цілей може визнаватися виключно фінансова аграрна розписка, яка залежно від умов договору матиме різне облікове розкриття – різну облікову природу (рис. 1).

Рис. 1. Аграрні розписки як фінансові інструменти: варіанти облікового відображення

Джерело: розроблено автором.

Висновки. На сьогодні в наукових та нормативно-роз'яснювальних джерелах відсутня чітка та однастайна позиція щодо розуміння сутності аграрної розписки як об'єкта бухгалтерського обліку. Найбільш поширеною версією з боку державних контролюючих органів є трактування аграрних розписок як валютних цінностей. Наявність великої кількості умов, які зазначаються в аграрних розписках, потребує більш складного обліку, ніж в разі інтерпретації їх як валютні цінності. При цьому

підходи до обліку товарних і фінансових аграрних розписок слід розмежовувати, оскільки останні відповідають ознакам, притаманним фінансовим інструментам. Розгляд фінансових аграрних розписок як фінансових інструментів розкриває їх варіативну облікову природу, що полягає в можливості їх облікової фіксації як позика (поворотна фінансова допомога), кредиторська заборгованість за товар (роботи, послуги) чи дериватив.

4 Список використаних джерел

1. Гевчук А. В. Методичні підходи до облікового відображення аграрних розписок підприємствами АПК. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2019. Вип. 40. С. 171-178.
2. Гевчук А. В. Удосконалення облікового відображення розрахункових операцій із застосуванням аграрних розписок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2021. Вип. 37. С. 11-18.
3. Гевчук А. Сучасний фінансовий інструмент забезпечення розрахунків та зобов'язань. *Грааль науки.* 2021. № 2-3. С. 72-74.

4. Дерев'янюк С. І. Відображення операцій з аграрними розписками в бухгалтерському обліку. *Бухгалтерський облік, оподаткування та контроль в умовах міжнародної економічної інтеграції*: збірник тез доповідей всеукр. наук.-практ. конф. (10 жовтня 2019 р.) / відп. ред. С. В. Калюга. К.: НУБіП України, 2019. С. 40-43.
5. Індивідуальна податкова консультація від 10.06.2019 р. № 2627/6/99-99-15-03-02-15/ПК. Державна фіскальна служба України. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ink/14785-2627-19.html>
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Правдюк Н. Л. Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект. *Облік і фінанси*. 2016. № 4(74). С. 69-79.
9. Про аграрні розписки: Закон України від 06.11.2012 р. № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>
10. Про особливості оподаткування ПДВ операцій, пов'язаних з обігом аграрних розписок: Лист ДФС України від 06.10.2016 р. №32818/7/99-99-15-03-02-15. URL: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/listi/arhiv/2016-rik/270034.html>
11. Стендер С. В. Аграрна розписка та вексельна форма як альтернативні джерела кредитування аграрних підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 800-805.
12. Царук Н. Г. Операції з аграрними розписками: облікові аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 6. С. 171-183.
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

4 References

1. Hevchuk, A. V. (2019). Metodichni pidkhody do oblikovoho vidobrazhennia ahrarnykh rozpysok pidpriemstvamy APK [Methodical approaches to the accounting of agricultural receipts by agricultural enterprises]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*, 40, 171-178.
2. Hevchuk, A. V. (2021). Udoskonalennia oblikovoho vidobrazhennia rozrakhunkovykh operatsii iz zastosuvanniam ahrarnykh rozpysok [Improving the accounting of settlement operations with the use of agricultural receipts]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 37, 11-18.
3. Hevchuk, A. (2021). Suchasnyi finansovy instrument zabezpechennia rozrakhunkiv ta zoboviazan [A modern financial instrument for securing settlements and liabilities]. *Hraal nauky*, 2-3, 72-74.
4. Derevianko, S. I. (2019). Vidobrazhennia operatsii z ahrarnymy rozpyskamy v bukhhalterskomu obliku [Display of transactions with agricultural receipts in accounting] (pp. 40-43). In *Bukhhalterskyi oblik, opodatkuvannia ta kontrol v umovakh mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtatsii*: zbirnyk tez dopovidei vseukr. nauk.-prakt. konf. (ed. by Ye. V. Kaliuha). Kyiv: NUBiP Ukrainy.
5. Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. (10.06.2019). Indyvidualna podatкова konsultatsiia No. 2627/6/99-99-15-03-02-15/IPK [Individual tax consultation]. Retrieved from <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ink/14785-2627-19.html>
6. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (30.11.1999). Instrukttsiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii [Instructions on the application of the Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
7. Verkhovna Rada Ukrainy. (02.12.2010). Podatkovyi kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Pravdiuk, N. L. (2016). Ahrarni rozpysky yak alternatyvna forma kredyтування silskohospodarskykh pidpriemstv: oblikovyi aspekt [Agrarian Receipts as an Alternative Form of Crediting Agricultural Entities: Accounting Aspect]. *Oblik i finansy*, 4(74), 69-79.
9. Verkhovna Rada Ukrainy. (06.11.2012). Pro ahrarni rozpysky: Zakon Ukrainy [On agricultural receipts: Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>
10. Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. (06.10.2016). Pro osoblyvosti opodatkuvannia PDV operatsii, poviazanykh z obihom ahrarnykh rozpysok: Lyst No. 32818/7/99-99-15-03-02-15 [On the peculiarities of VAT taxation of transactions related to the circulation of agricultural receipts: Letter]. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/listi/arhiv/2016-rik/270034.html>
11. Stender, S. V. (2017). Ahrarna rozpyska ta vekselna forma yak alternatyvni dzherela kredyтування ahrarnykh pidpriemstv [Agricultural receipt and promissory note form as alternative sources of credit for agricultural enterprises]. *Економіка і суспільство*, 8, 800-805.
12. Tsaruk, N. H. (2017). Operatsii z ahrarnymy rozpyskamy: oblikovi aspekty [Operations with agricultural receipts: accounting aspects]. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 6, 171-183.
13. Verkhovna Rada Ukrainy. (16.01.2003). Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>